

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Соня Варадинова Милева-Божанова (05.02.18),
член на научно жури определено със Заповед № 1279/29.05.2012 г. на Ректора
на ЮЗУ «Неофит Рилски»

Относно: публична защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Икономика и управление” (туризъм).

Тема на дисертационния труд: „Възможности за повишаване конкурентоспособността на културния туризъм»

Автор на дисертационния труд: **Илинка Сергеева Терзийска**, докторант на самостоятелна подготовка при ЮЗУ «Неофит Рилски», Стопански факултет, катедра «Туризъм»

Научен ръководител: проф. Д-р Манол Рибов

Представеният за рецензиране дисертационен труд е обсъден на Разширен катедрен съвет на катедра «Туризъм» към Стопански факултет при ЮЗУ «Неофит Рилски» - Благоевград на 22.05.2012 г. и насочен за публична защита, в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за организацията и провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ЮЗУ «Неофит Рилски», като са спазени всички процедурни изисквания.

Настоящата рецензия е структурирана в девет части и включва **кратки биографични данни и характеристика на научните интереси на дисертанта, актуалност на дисертационния труд, обща характеристика на дисертационния труд, оценка на научното съдържание, език и стила на изложение, оценка на научните и практическите резултати и приносите на дисертационния труд, справка за автореферата и публикациите, свързани с дисертационния труд, критични бележки и препоръки, въпроси и заключение.**

1. Кратки биографични данни и характеристика на научните интереси на дисертанта

Илинка Сергеева Терзийска е родена 25.07.1974 г. Завършила е ОКС «бакалавър» по «Туризм» и ОКС «магистър» по «Английска филология» към ЮЗУ «Неофит Рилски», Благоевград. От 2007 година работи като асистент по английски език към ЮЗУ «Неофит Рилски», Благоевград. От октомври 2008 година е зачислена като докторант на свободна подготовка по научната специалност Икономика и управление (Туризм) от професионално направление 3.9. Туризм, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки към катедра «Туризм» при Стопански факултет на ЮЗУ «Неофит Рилски», Благоевград.

В периода 2009-2013 участва активно в редица научно-изследователски проекти като НИД – Н9/Ф-23 «Изследване на конкурентоспособността на дестинация, предлагаща културен туризм» (2009), Програма за европейско териториално сътрудничество България – Гърция (2011), Проект «Изследване на икономическите и управленски предпоставки за развитие на предприемачеството и прилагане на клъстерния подход в малкия и среден бизнес» (2011). Участва също така и в организирането на две поредни международни научни конференции за докторанти по «Икономика, управление и туризм» през 2010 и 2011 г.

Кандидатът владее отлично писмено и говоримо английски език.

2. Актуалност на разработвания в дисертационния труд проблем.

Представеният за рецензиране дисертационен труд на докторант Илинка Терзийска, авторефератът, справка за приносите и научните публикации свидетелстват за целенасочените усилия на автора задълбочено да анализира и изследва въпросите, свързани с конкурентоспособността на културния туризм.

Културният туризм се е доказал като един от най-хуманните и динамично развиващи се направления в сферата на туризма. Водещата роля на културния туризм като инструмент и средство за постигане целите на политиката за икономическо и социално развитие, са отбелязани в редица стратегически документи на ЕС, а за България сред приоритетите на Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма (2009-

2013), както и в Стратегическия план за развитието на културния туризъм в България, приет с Протокол № 40.8 на Министерския съвет от 14.10.2009 г.

Актуалността на настоящия дисертационен труд се определя от необходимостта за разработване на модел за управление на конкурентоспособността на туристическата дестинация, отразяваща спецификите на културния туризъм. Повечето разработени модели за управление на конкурентоспособността на дестинацията са приложими на национално ниво и не правят разлика за отделните видове туризъм. В този контекст темата на дисертацията се отличава като изключително актуална и полезна за развитието на културния туризъм на ниво дестинация от селищен тип.

Изхождайки от необходимостта за повишаване на устойчивостта на местната икономика, завоюването на по-добри позиции на националния и международните пазари и максималното използване на конкурентните предимства на отделните региони, важна задача на икономическата наука е изследването и конкретизирането на модела за управление на конкурентоспособността на отделната дестинация (конкретна територия от селищен тип). Актуалността, научната и практическа значимост на модела за управление на дестинацията, конкретно за културния туризъм в съвременните условия и недостатъчното разработване в научната литература на редица проблеми, свързани с неговото използване, предопределя актуалността на темата и избора на заглавието на дисертационния труд.

3. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е разработен с общ обем от 225 (двеста двадесет и пет) страници, в т.ч. 182 (сто осемдесет и две) страници основен текст, 15 (петнадесет) страници списък на използваната литература и 26 (двадесет и шест) страници приложения.

Структурата на дисертационния труд се състои от увод (5 стр.), три глави, заключение (3 стр.), използвана литература и 13 (тринадесет) приложения. Текста съдържа 27 (двадесет и седем) фигури, 20 (двадесет) таблици. Използвани са 170 източника, от които 22 на кирилица, а останалите 148 на латиница. Докторантът се е

позовавал на 24 източника с официални документи, речници и интернет източници. Прави впечатление, че преобладаващата част са чужди автори и както и факта, че публикациите са изключително актуални от последните десет години. Това показва изключително добро познаване на актуалните публикации по изследваната проблематика. Ползваната литература е цитирана коректно в изложението. Дисертационния труд има изразено практико-приложен и методически характер, който се изразява в предложения модел за повишаване на конкурентоспособността на дестинация конкретно за културния туризъм.

4. Оценка на научното съдържание, език и стила на изложение

Докторантът адекватно аргументира **актуалността** на темата, разграничава **обектът и предметът** на изследването, ясно дефинира **целта** и своята изследователска **теза**, с пет изследователски задачи. В увода да очертани предварителните допускания и ограничения на дисертационния труд. **Използваният инструментариум** е адекватен на проблематиката и включва такива общонаучни методи като дедукция, индукция, системния, сравнителния и функционално-структурния подход. Метод, методика са комплексни. Илинка Терзийска показва умения да използва адекватно както налични вторични данни, така и с емпиричен материал свързан с провежданите проучвания в избраните дестинации от селищен тип – Мелник, Копривщица и Жеравна. **Стилът** на изложението е стегнат и прецизен, като текста е написан на разбираем научен **език**.

Основната част на работата се състои от три глави, като съдържанието на главите съответстват точно на темата на разработката. **В глава първа** „Теоретични въпроси на конкурентоспособността в културния туризъм” са разгледани състоянието и развитието на теоретичната мисъл за конкурентоспособността на туристическата дестинация, като специално внимание е отделено на особеностите и спецификата на културния туризъм. Прави впечатление, че авторът прави изключително обширно въведение към темата, като започва още от Адам Смит, Рикардо, Д. Мил, М. Познер, Р. Вернон и други.

Втора глава, озаглавена „Методологически въпроси на анализа и оценката на конкурентоспособността на културния туризъм» акцентира върху критериите и показателите, методите и методиката за анализ и оценка на конкурентоспособността на

културния туризъм. Докторантът разглежда най-известните модели за конкурентоспособност на туристическата дестинация, като на базата на резултатите от първа глава за идентифицираните особености на културния туризъм извежда модел от фактори за оценка на конкурентоспособността на туристическата дестинация от селищен тип и по-конкретно за оценка на архитектурен резерват.

Последната **трета глава** е изцяло практико-приложна и представлява сравнителен анализ на конкурентоспособността три дестинации – Мелник, Копривщица и Жеравна, базата на проведени анкетни проучвания. В резултат, докторантът ранжира по степен на значимост факторите «значимост-представяне» и извежда приоритетни направления за интервенция с оглед повишаване конкурентоспособността на туристическата дестинация. Модела е апробиран за дестинация Мелник. В заключителната част са изведени общи насоки за повишаване на конкурентоспособността на България като дестинация за културен туризъм.

В **заключението** се обобщават окончателните изводи и се излага тяхното отношение към поставената цел и научни задачи.

5. Оценка на научните и практическите резултати и приносите на дисертационния труд

В дисертационния труд има убедителни доказателства за научно-приложни резултати, представени като решения за повишаване на конкурентоспособността на туристическата дестинация за културен туризъм. Те са с характер на **практико-приложни приноси** и се изразяват в следното:

Първо, на базата на комплексен теоретичен и литературен преглед са обобщени основните научни резултати от българската и чуждестранна литература, посветени на конкурентоспособността на туристическата дестинация по отношение на културния туризъм.

Второ, приложена е съществуваща методология за оценка на конкурентоспособността разработени от проф. Манол Рибов, като е адаптирана и обогатена с матричния модел «значимост- представяне» за нуждите на оценката на

конкурентоспособността на културния туризъм на ниво дестинация от селищен тип (архитектурен резерват).

Трето, предложен е трифакторен модел за анализ и оценка на конкурентоспособността на дестинацията за културен туризъм.

Четвърто, на база на проведени проучвания сред три дестинации (архитектурни резервати) за културен туризъм са формулирани общовалидни насоки за повишаване на конкурентоспособността на България като дестинация за културен туризъм.

6. Критични бележки и препоръки

В дисертацията се констатира и някои недостатъци, които дават основание да бъдат направени и следните конкретни **критични бележки**:

Първо, дисертационният труд би спечелил, ако в първа глава бе съкратена с общата въстъпителна част, която започва още от Адам Смит и проследява еволюцията на теоретичната мисъл, етапите, школите и различните теории свързани с конкурентоспособността (с. 12- 20).

Второ, в единични случаи се забелязва обременяване с интерпретации по общи въпроси свързани с културния туризъм. Това може да отдаде на комплексния характер на културния туризъм и трудностите при извеждане на индикатори за оценка и анализ.

Трето, бих препоръчала в бъдещата си работа докторанта се съобрази с приоритетите заложи в стратегическия модел за намеса в развитието на културния туризъм в България, на базата на концепцията за ЛоКуС (Локална Културна Система) част от Стратегическия план за развитието на културния туризъм в България (2009), което би дало по-голяма представителност и убедителност на разработката в национален мащаб.

Посочените критични бележки **не намаляват значимостта** на изтъкнатите практико-приложни приноси. Илинка Терзийска показва задълбочени познания в сферата на културния туризъм и оценката на конкурентоспособността на туристическата дестинация. Дисертационният труд съдържа значителна по обем полезна информация, като обхваща съществени въпроси, свързани с управлението на дестинацията за културен туризъм повишаването на конкурентоспособността. Съдържанието на дисертацията

свидетелства, че дисертантът е способен да използва различни методи и да представя постигнати резултати, да прави задълбочени анализи както на наличната вторична информация, така и на събраните лично от него първични данни и факти. Всичко това доказва целесъобразността и оригиналността на получените резултати, които са негово лично дело.

7. Въпроси по дисертационния труд.

1. Смятате ли, че предложения от вас модел за оценка на конкурентоспособността на дестинацията, би могъл да бъде приложен и спрямо ЛоКуСите, дефинирани като основната единица, в официално приетия стратегическия план за развитие на културния туризъм в страната?

2. Посочете аргументите за това да апробирате модела си на примера на дестинация Мелник?

8. Автореферат, справка за приносите и публикации, свързани с дисертационния труд

Авторефератът е в обем от 45 (четиридесет и пет) страници, кореспондира с основния труд и представя в синтезиран вид изследваните проблеми. Съставен е от пет части, които включват обща характеристика на дисертационния труд, обем и структура на дисертационния труд, кратко изложение, справка за приносите и публикации, свързани с дисертационния труд.

Справката за приносите в дисертационния труд включени в автореферата не се приема напълно (виж т. 5 от настоящата рецензия), но като цяло отразява основните постижения на докторанта.

По вид и брой представените публикации, съответстват на обявения в автореферата списък с публикации. Докторант Илинка Терзийска има **5 научни публикации**, пряко свързани с тематиката на дисертационния труд от които **1 самостоятелна глава в монография** и **4 научни доклада** изнесени на научни конференции. Два от докладите са изнесени в България - Варна (2009, 2010), а другите два в Турция (2008, 2009).

Заклучението ми е, че по обем представените публикации, отговарят на **количествените и качествените критерии и изискванията** необходими публикации при защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”.

9. Общо заключение

Предлаганата за рецензиране докторска дисертация представлява научна новост в сферата на конкурентоспособността на културния туризъм и в частност управление на дестинация от селищен тип (архитектурен резерват). Получените решения на научни задачи представляват усъвършенстване на известни методи, подходи и методики и приспособяването им към дейността на конкретни обекти. Резултатите могат да бъдат използвани в сферата на културния туризъм като цяло, и повишаването на конкурентоспособността на дестинацията. Увереността ми, че направените изводи и обобщения са лично дело на кандидата са причина да смятам, че **дисертацията отговаря** на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за организацията и провеждането на конкурси за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в ЮЗУ «Неофит Рилски» - Благоевград.

Гореизложеното ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури при ЮЗУ «Неофит Рилски» – Благоевград да вземе решение за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на Илинка Сергеева Терзийска по научна специалност 05.02.18 „Икономика и управление (туризъм)”.

Дата 13.06.2012 г.

Член на журито:

/Доц. д-р Соня Милева/